

Obsah

<i>Upozornění</i>	6
<i>Úvod</i>	7
Jak najít zaměstnání v ZUŠ	8
<i>Žádost o zaměstnání</i>	8
<i>Výběrové řízení</i>	9
<i>Pracovní smlouvy</i>	10
Co bys měl znát a vědět před nástupem do ZUŠ	12
<i>RVP ZUV</i>	12
<i>ŠVP</i>	13
<i>Školní řád</i>	13
<i>Administrativa</i>	14
<i>Nástup do ZUŠ</i>	14
<i>Porady a schůze</i>	15
<i>Školení BOZP, PO a první pomoci</i>	15
Co potřebuješ do začátku	16
<i>Vybavení školy a třídy</i>	16
<i>Notový materiál</i>	16
<i>Prvního září – tvůj první den jako učitel(ka)</i>	17
<i>Tvoje první hodina</i>	17
<i>Komunikace s rodičem (zákonným zástupcem)</i>	19
<i>Korepetitor / Korepetice</i>	20
<i>Komorní a souborová hra, sborový zpěv</i>	21
<i>Veřejná vystoupení, školní koncerty, třídní předehrávka</i>	21

<i>Hodnocení</i>	23
<i>Nepřipravený žák</i>	28
<i>Postupové zkoušky</i>	29
<i>Soutěže ZUŠ</i>	34
Celoživotní vzdělávání	40
<i>DVPP</i>	40
<i>Metodika</i>	41
<i>Didaktika</i>	43
<i>Psychologie</i>	44
<i>Komunikace a prezentace</i>	46
<i>Bezpečné prostředí, respektující přístup a wellbeing</i>	49
<i>Motivace</i>	52
<i>Práce s chybou</i>	55
<i>Práce s trémou</i>	56
<i>Mít talent nestačí</i>	59
<i>Směřování uměleckého školství</i>	61
<i>Vyhoření</i>	62
Co bych poradil svému mladšímu já	66
<i>Jsem mimo?</i>	73
<i>Závěrem</i>	76
Inspirativní zdroje	77
<i>Moje cesta</i>	81

Co bys měl znát a vědět před nástupem do ZUŠ

RVP ZUV

I přes bohaté zkušenosti z druhé poloviny 20. století s centrálním plánováním, zůstalo školství u tohoto modelu dodnes. Proto je potřeba věnovat pozornost [Rámcovému vzdělávacímu programu pro základní umělecké školství](#). RVP ZUV je dokument, který stanovuje cíle, obsah a principy výuky uměleckých oborů na základních uměleckých školách a určuje kompetence, které mají žáci v jednotlivých oborech během vzdělávání získat. RVP ZUV je závazný pro všechny základní umělecké školy v ČR. Školy jej musí respektovat při tvorbě vlastního školního vzdělávacího programu (ŠVP), který podrobně rozpracovává učivo a organizaci výuky podle konkrétních podmínek školy.

Jinými slovy: RVP určuje rámec a cíle, ale konkrétní podobu a tempo výuky si škola určuje sama prostřednictvím ŠVP, v souladu s tímto rámcem. Dává tedy školám určité povinnosti, ale současně učitelům ponechává autonomii (neurčuje konkrétní učebnice, materiály a učební postupy tak, jak to bylo v době platnosti tzv. osnov) jak docílit určených výsledků. Je to dokument s mnoha inspirativními myšlenkami a cíli, avšak každodenní chod školy je ovlivněn mnoha praktickými faktory, mezi něž patří financování, požadavky zřizovatele i vedení školy, samotný přístup učitelů. Doporučuji jej alespoň prolistovat.

ŠVP

Školní vzdělávací program je dokument vycházející z RVP a měl by být jakousi specifikací k dosažení cílů uvedených v RVP, ušitý podle možností konkrétní školy. ŠVP si vypracovává samotná škola a za znění konkrétních oborů jsou zodpovědní samotní pedagogové daného oboru. Tedy v podstatě i ty sám. Je proto dosti žádoucí, aby sis tento dokument prostudoval (nebo alespoň část, která se tě týká).

Komentář: Ačkoliv jsem původní myšlenku velmi kvitoval, výsledný dojem je poněkud rozporuplný, neboť se podle mého názoru úplně nepotkaly postoje tvůrců RVP, tvůrců manuálu pro tvorbu ŠVP a ČŠI. (Možná je to tip k zamyšlení při revizi RVP.¹)

Práci na tomto průvodci jsem na nějakou dobu přerušil, mimo jiné i proto, abych sepsal ŠVP pro nový obor, který bych rád ve škole vyučoval a uvědomil jsem si, že ŠVP nepíšu pro potencionálního zájemce o tento obor, ale vyjadřovací prostředky volím tak, aby mohla být spokojena ČŠI. Ačkoliv je tedy ŠVP proklamován jako dokument, ze kterého mohou čerpat informace rodiče žáků, ve skutečnosti je to ve výsledku další úředničina, jejíž přínos je, jak pro učitele, tak pro rodiče, poněkud sporný².

Školní řád

Je další povinný dokument školy, který stanovuje pravidla chování. Tvou povinností je seznámit s tímto dokumentem sebe i tvé žáky, kteří to následně potvrdí svým podpisem.

¹ V současné době se připravuje revize RVP ZUV

² Což dokládá i šetření ČŠI

Co potřebuješ do začátku

Vybavení školy a třídy

Škola by měla disponovat nějakými nástroji k zapůjčení pro žáky. Ne vždy je ale nástrojů dostatek, případně nemusí být v ideálním stavu. Opět je dobré minimálně konzultovat s vedením jaké jsou možnosti zakoupení, či oprav nástrojů. Kromě obligátní učebny se stolem, židlí a notovým stojanem je dobré mít k dispozici nějaké dostatečně výkonné (min. 50W) přehrávací zařízení, přístup ke kopírce/tiskárně. Moderní výuka často vyžaduje také PC a přístup k internetu. Učebna by měla ideálně splňovat akustické parametry uvedené v normě ČSN 730 527. Zde je potřeba zdůraznit, že se jedná o relativně novou normu a je závazná pro nové stavby. Nicméně v rámci velmi podceňované (psycho)hygieny doporučuji konzultovat s vedením případnou úpravu, obzvlášť, pokud je doba dozvuku v daném prostoru výrazně nad 1s. (Zní to jako v koupelně nebo hůř.)

Jednoduchá ukázka upravené a neupravené akustiky prostoru:

[Dobrá vs. zlá akustika v kanceláriach Sygic II Potichu.sk](https://youtu.be/ySWJluPIMDI?si=EJlxLEeREGgiDL9F&t=17)

<https://youtu.be/ySWJluPIMDI?si=EJlxLEeREGgiDL9F&t=17>

Notový materiál

Pokud máš v ZUŠ kolegu, který učí stejný obor jako ty, pak toho využij a poptej se ho, jaké jsou jeho osvědčené školy, etudy, přednesy. Požádej ho o případné zapůjčení, ať se s materiálem můžeš sám seznámit. Požádej i starší žáky, aby přinesli noty, které v minulosti hráli. Jednak tak můžeš získat materiál, jednak si uděláš

obrázek, na jaké úrovni asi daný žák je. Nepodceňoval bych ani jeho zvyklosti. Počítej s tím, že ne vše bude vyhovovat tvým a současně žakovým požadavkům. Škola by měla mít také svůj archiv. Pokud víš, co bys do výuky potřeboval, zkus požádat o zakoupení materiálu vedení školy.

Prvního září – tvůj první den jako učitel(ka)

Jak jsem již psal, prvního září je ve škole největší chaos, ale to nejdůležitější je, abys měl potvrzeno od všech žáků, že nastupují k výuce. Na základě toho odevzdáváš předběžný výkaz žáků vedení školy. Dále je dobré se domluvit alespoň předběžně na době vyučovací hodiny, tedy sestavit si (předběžný) rozvrh hodin. (Tipy najdeš ve FB skupině Učím na ZUŠ.) Počítej s tím, že žáci mají různě dlouho školu, navštěvují více oborů, různé další kroužky, různě dojíždějí, mají další sourozence, docházejí do hudební nauky, souboru atd. Najít vyhovující den a hodinu pro všechny je celkem nesnadný úkol. Dále je potřeba informovat o zařazení a době konání hudební nauky a případně další kolektivní výuky.

ZUŠCast

<https://youtu.be/NMzc8HNs3ng?si=4eC7i21TEUyGyasd>

Tvoje první hodina

Seznam se se svým žákem, začni budovat vztah. (Záměrně používám jednotné číslo, abys lépe respektoval(a) individualitu.

Tvůj nový žák právě vstoupil do neznáma, neví, co čekat, co se bude dít, je velmi nejistý. Extrovertní dítě bude zvědavé,

komunikativní, svou nejistotu bude projevovat aktivitou – bude šmejdít, klidně ti povykládá, jaké hezké slovíčko mamka ráno použila, když se polila čajem, při hledání brýlí, které celou dobu měla na hlavě. Introvertní dítě bude zamlklé, odtažité, z jeho řeči těla bude jasně čitelná nejistota.

Mluv na něj klidně, ptej se, ale neočekávej odpovědi. Nech jej vše vstřebat, analyzovat, nech jej prozkoumat učebnu, klidně mu to i nabídní. Pobídní ho, ať se zeptá, co jej zajímá. Malé děti jsou v tomto bezprostřední, autentické, čitelné. Starší děti se nemusí projevovat tak zřetelně, to ale neznamená, že vnitřně neprožívají obdobné pocity. Stejně tak je mezi extrovertem a introvertem celá škála a dítě se v důvěrném prostředí bude projevovat jinak, než v neznámém.

Stejně jako ty chceš poznat svého žáka, žák chce poznat tebe, potřebuje si k tobě vybudovat důvěru.

Ukaž mu, že jsi člověk, že máš emoce a že se vlastně budeš učit společně s ním, protože je to pro tebe také něco nového a zrovna jsi školu dokončil nebo pořád do školy chodíš. Řekni mu něco o sobě, ale místo svého CV, řekni taky nějakou „legrační“ trapno-příhodu z nedávné doby (nejpozději včera). Třeba jak jsi byl ráno 3x kadit, protože jsi byl tak nervózní z dnešního dne.

Jakmile se blíže seznámíte, popiš žákovi, jak bude probíhat výuka v následujících hodinách. Co všechno musíte společně probrat, než se naučí zahrát nějakou písničku, co k tomu bude potřeba. Že některé věci se naučí snadno, něco naopak bude vyžadovat větší úsilí a trpělivost. Klidně žákovi řekni, že doufáš, že bude trpělivý i on s tebou.

Práce s chybou

Zkus se sám/sama zamyslet nad tím, jak jsi zahrál(a) svůj poslední koncert a zhodnoť si jej. Co ti v hlavě naskočilo jako první? Bylo to pozitivní nebo spíše negativní? Troufnu si tvrdit, že v 99 % případů, každému naskočila jako první myšlenka nějaká chyba – špatně zahráný tón, rytmus, ladění, zvuk, souhra atd. I kdyby sis udělal(a) seznam, na který si napíšeš pozitiva a negativa, pak zřejmě pro tebe bude snazší vypsát nedostatky než to, s čím jsi byl(a) spokojený(á). Jaké jsi u toho prožíval(a) emoce? Byly ty emoce adekvátní tomu, co by ta hudba měla vyjadřovat? Prožíval(a) jsi u kantilény (nebo si dosad' jiný výraz) tu smutnou, milostnou nebo zádumčivou emoci? Či u ronda (jako v předchozím případě) si prožíval(a) hravou radost? Nebo si prožíval(a) spíše obavy a urputnost, abys zahrál(a) zvukově, intonačně, technicky čistě a hlavně bez chyb?

Je zajímavé, že každý zná rčení „*chybami se člověk učí*“, ale když uděláme chybu, obvykle se z ní moc neradujeme. Běžná reakce bývá: „*Já jsem takový(á)...*“ – doplň si sám/sama svou oblíbenou. Lepší reakce by ale byla například: (klidně) „*Hmm, na tom potřebuji zapracovat*“ nebo „*To se mi jak povedlo?*“ či dokonce: (uznale) „*Tak ta byla!*“

Chybu je potřeba brát jako součást rozvoje, přijímat ji. Dokonalost je chiméra.

Samozřejmě jsou chyby fatální, a proto je potřeba uvědomovat si, co nejhoršího se může stát a současně zhodnotit, jaká je pravděpodobnost, že se to stane, protože náš mozek je generátor neexistujících problémů a z toho plynoucích strachů.

Hra na nástroj je vysoce komplexní činnost plynoucí v čase. Hrajeme-li již hotovou skladbu veřejně, nemáme prostor chybu analyzovat. Musíme se soustředit na to, co právě hrajeme. Nejhorší věc, kterou můžeme udělat, je snažit se chybu opravit opakováním daného místa a přitom si říkat: „*Já jsem takový(á)...*“ – doplň si sám/sama svou oblíbenou.

Při výuce proto chybám věnuj jen nezbytně nutnou pozornost.

Nezastavuj, nech žáka vypořádat se s chybou samotného a po svém. Snaž se jej pobízet k tomu, aby skladbu dohrál celou do konce bez zastavování a opravování tak, jako kdyby to hrál na vystoupení. Nedělej rozbory ty sám, ale vyptávej se, pátrej po tom, jak žák sám vnímá svou hru. Snaž se pochopit jeho pohled.

Místo poukazování na chyby nebo nedostatky mu nabídní možnosti, jak může své hraní zlepšit.

Práce s trémou

Tréma úzce souvisí s prací s chybou – v obou případech totiž hraje roli naše psychické nastavení, což zásadně ovlivňuje výkon. Je paradoxní, že zatímco sportovci běžně spolupracují se sportovními psychology, hudebníci, u nichž je psychická zátěž často ještě vyšší, tuto podporu většinou nemají. Přitom právě psychika může mít na profesi hudebníka zcela devastující vliv, bez ohledu na to, jaké kvality a úrovně hudebník dosáhl. A tak se s trémou vypořádáváme každý sám, více, či méně úspěšně, necháváme si radit od uznávaných umělců, kteří ale v životě nemuseli s destruktivní trémou bojovat.

Existují nějaké rady a postupy obecného charakteru, které ale nepřinášejí jednoznačné, dlouhodobé a prokazatelné výsledky. Mezi nejčastější rady patří například hluboké dýchání, vizualizace úspěšného vystoupení, pozitivní autosugesce, zaměření se na přítomný okamžik, pravidelný nácvik vystupování před lidmi, vytvoření rituálu před nástupem na pódium či snaha představit si publikum jako přátelské a podporující apod.

Problémem těchto rad je jejich zaměření jednak na racionální stránku, a jednak na práci s trémou pouze před samotným vystoupením, nikoliv v jeho průběhu.

Tréma je však stresová reakce těla, tedy režim útoč, uteč, ustrni, která se spouští bez ohledu na racionální důvody. Ke spuštění této reakce může dojít kdykoliv.

Nervozita se může projevovat před, při i po vystoupení. Je to pro každého individuální, v každé fázi může mít různou intenzitu. Proces probíhá na podvědomé úrovni a může jej spustit i úšklebek pána v první řadě, který nevědomě registrujeme periferním viděním. Co z toho, že ten úšklebek se nás nebo našeho výkonu vůbec netýkal. Pána jen začala svědět část těla, na které si právě sedí a nám se díky tomu začnou klepat prsty.

Umět pracovat s trémou tedy není vůbec jednoduché. Obecné rady jsou jen velmi povrchní a rychlá řešení těsně před vystoupením jsou z podstaty věci nefunkční.

Stres je naše životní součást.

Můžeš se jej zbavit tak, že si necháš vyoperovat část mozku, velikostí fazole, která se nazývá amygdala. To však úplně

nedoporučuji. Jednak je to nezvratný proces, a pak to má život ohrožující následky, neboť se tím odstraní i sebezáchovný pud.

Seskok z výšky, rychlá jízda na čemkoliv a podobné adrenalinové a život ohrožující zážitky často sami a rádi vyhledáváme, ale když vylezeme na pódium nebo i jen předstoupíme před svou nejbližší rodinu v naprosto „bezpečném“ prostředí, tak se vlivem stejného adrenalinu rozklepeme jako ratlík. Je zajímavé, že strach z veřejného vystupování je na druhém místě, hned po strachu ze smrti.

Recept, co tedy s trémou dělat, ode mě nečekej. Já ho ani neznám. Pouze vím, že na to, jak trému prožíváme, má vliv naše sebevědomí, sebe-uvědomění, míra sebehodnoty, schopnost nezávislosti na výsledku, všímavost (mindfulness), emoční inteligence...

Negativní vlivy na trému jsou: hodnocení, srovnávání, soutěživost, tlak na výkon, snaha o bezchybnost a dokonalost, pěstování vnitřního kritika a důležitosti vlastního ega, akademická interpretace, snaha mít vše pod kontrolou, distres, nerespektující přístup...

Opět jsem zcela záměrně i v této kapitole až do teď vynechával z tohoto tématu žáky. Je to z toho důvodu, že ovlivnit trému u žáka můžeš pouze do určité míry, tak jak jsem popsal výše. Pokud to ale nemáš sám/sama zpracované, máš nízké sebevědomí, protože nejsi dokonalý(á), budeš hodnotit, srovnávat a neustále upozorňovat na chyby tak, abys u žáka podporoval(a) závislost na výsledku, pak si rady žákovi, aby hluboce dýchal před vystoupením nebo aby si vizualizoval úspěšné vystoupení můžeš strčit za klobouk.

Komentář: Při práci na tomto průvodci jsem si znovu připomínal představení Čtyři dohody s Jaroslavem Duškem, kde mimo jiné poukazuje na náš nesmyslný požadavek na dítě: „Okamžitě se uklidni! ...to je náročný pokyn i pro zkušeného jogína, tady může vyhovět jen mistr sebeovládání.“ a v souvislosti s trémou se mi to připomnělo. V tomto případě se však tento pokyn pokoušíme aplikovat sami na sebe. Uvědomíme-li si tuto situaci a asociujeme to s vtipným podáním z představení, může to pro nás být alespoň částečná forma uvolnění.

Mít talent nestačí

Úspěch je cesta, na které se musí sejít správná dávka motivace, vůle, vášně, přístupu myšlení, disciplíny, vytrvalosti, návyku, cílevědomosti, prostředí, malých i větších cílů.

Ale stejně jako ve sportu, nepotřebuješ dosáhnout nějakého velkého úspěchu. Jezdíš třeba rád na kole, protože chceš jezdit na kole. Úspěch pro tebe znamená, že jsi to kolo vytáhnul(a) ven ze sklepa. Nepotřebuješ se zlepšovat každý den, tvým cílem není ujet pokaždé delší trasu nebo stejnou trasu za kratší čas, nepotřebuješ soutěžit s ostatními cyklisty. Naopak, rád si s lidmi s podobným zájmem uděláš společný výlet. Cílem nebude nějaká dosažená destinace za, pokud možno co nejrychlejší čas, ale samotná cesta a zážitky z ní.

A teď si představ, že na kole jezdit neumíš, ale líbí se ti to, tví kamarádi jezdí na kole na společné výlety a ty by ses k nim rád(a) přidal(a). Najdeš si tedy nějakého trenéra, který tě to naučí, poradí, jaké kolo vybrat, jak na něm udržet rovnováhu, jak zvládnout na kole i ten nejvyšší kopec v okolí, aby ses mohl(a) pokochat výhledem. Doporučí ti nějaké prima trasy, které budeš moct

poznávat. Kdo by ti mohl poradit nejlépe, než trenér profesionál? Z počátku to vypadalo skvěle, poradil ti s výběrem, pomohl ti udržet se na kole a z prvních nejistých metrů si se na kole začal(a) cítit bezpečně. Profesionál tě pochválí, řekne ti, že máš talent a že aby to ježdění k něčemu bylo, musíš jezdit každý den, určitý počet kilometrů, které je potřeba postupně navyšovat a současně zkracovat čas na ujetí jednoho kilometru. Chceš se na kole naučit dobře jezdit, abys mohl(a) jezdit s kamarády a nebyl(a) jim přítěží, tak začneš plnit to, co po tobě trenér profesionál vyžaduje. Pravidelně jezdíš, zvyšuješ počet kilometrů i rychlost na ujetý kilometr, navzdory počasí i důležitým povinnostem, únavě. Trenér ti zadává stále těžší a delší trasy, které musíš jezdit stále dokola tak dlouho, dokud je nezajedeš za určitý čas. Najednou nastane zlom. Mnohokrát projetá trasa se ti začíná přičít, s vypětím všech sil sotva dosahuješ vytýčený čas. Nadšení se změnilo na boj, nepomáhá podpora trenéra, že to určitě zvládneš. Uvědomíš si, že jezdíš už jen ze setrvačnosti a ta dřina ti za to nestojí. Kolo jednoho dne zavřeš do sklepa a už jej víckrát nevytáhneš.

To, že má někdo na něco talent, ještě neznamená, že má všechny další atributy k tomu, aby tento talent proměnil v úspěch a naopak, všechny ostatní atributy mohou k úspěchu vést.

Až budeš u nějakého žáka zvažovat, jestli to s ním vůbec má smysl, pak si vzpomeň na to, že nemusíš mít talent na to, aby sis občas udělal(a) výlet na kole a pokochal(a) se okolím. Jsi profesionál a dokážeš předat někomu jinému zkušenosti k tomu, aby se mohl stát také profesionálem. Ale dává ti to právo odsuzovat a zatraco-
vat rekreační aktivitu?

Co bych poradil svému mladšímu já

V této části hovořím sám k sobě, jako kdybych se setkal se svým o několik let mladším a méně zkušeným já. Jsem sám k sobě upřímný a říkám věci otevřeně tak, jak je vnímám bez zbytečných obalů a příkras.

Vykašli se na známkování

Známkování je po generace zakořeněnou součástí školství.

Za dvacetiletou praxi jsem se nesetkal s tím, že by známka přiměla žáka více cvičit nebo, že by z něj udělala lepšího muzikanta.

Často je tomu spíše naopak. Proto jsem postupně dospěl k přesvědčení, že mnohem větší smysl dává průběžná slovní zpětná vazba. Mnozí kolegové to v praxi řeší tak, že dávají jen jedničky, což samo o sobě ukazuje, že je klasická klasifikace v uměleckém oboru vnímána jako problematická.

Učení je výsada, nikoli prohra

Rčení praví: *“Kdo umí ten umí, kdo neumí ten učí.”* S tímhle mindsetem to učení půjde ale docela blbě. Rodiče ti svěřují to nejvzácnější, co mají, s důvěrou, že mu do života něco dobrého předáš. Jak to asi tak chceš dokázat, když si o sobě myslíš, že nic neumíš, nebo že jsi selhal? Možná si se nestal uznávaným virtuózem nebo alespoň koncertním mistrem, to ale neznamena, že si nemusel překonávat v životě překážky. Často si musel překonávat sám sebe a musel si se vypořádávat s neúspěchem více, než kdejaký uznávaný sólista. Když tedy budeš pracovat s žákem, budeš mít pro něj a jeho obtíže větší porozumění, lepší empatii.

Buď za svou práci vděčný, buď na svou práci hrdý.

Vnímej emoce

Je až s podivem, jak něco tak zásadního – co zcela ovlivňuje tvůj každodenní život, jako jsou emoce – tak opomíjíš. Emoce nejsou jen o tom, co k někomu nebo k něčemu cítíš. Emoce ovlivňují, jaký produkt si koupíš, na jaký odkaz na internetu klikneš, jaký názor si vytvoříš, koho budeš volit atd. Považuješ se za racionálního tvora, ale většinu života tvoří emoční postoje. Tvé emoční „vzdělání“ se omezilo na zcela povrchní a nefunkční dogmata. Upřednostňuješ kritické a logické myšlení, ale jakmile dojde na emoce, jde logika i kritické myšlení naprosto mimo tebe. V hudebním vzdělávání je to stejné. Cvičíš techniku, rytmus, tón, ale jak dobře dokážeš pracovat s emocemi? Vzhledem k tomu, jak (ne)umíš pracovat s trémou, která je hlavně o emocích, tak opravdu velmi málo.

První věc, kterou bys měl mít na mysli tedy je, s jakou emoci k tobě na hodinu žák přichází a s jakou emoci odchází.

To může být zásadní pro to, jestli se žák bude chtít nástroji věnovat nebo ne. Je to právě ono zmiňované bezpečné prostředí, kde dítě nemusí mít strach ze špatné známky, z chyby nebo z čehokoliv jiného.

Věnuj se osobnímu rozvoji

Mám to v nezvykle živé paměti: Začala vyučovací hodina, čekalo se na příchod zbylých studentů. O přestávce před hodinou jsem si otevřel leták knižního vydavatelství. Došli zbylí studenti, dolistoval jsem v letáku, načež mi byl položen dotaz „co jsem se dočetl“. S jistým opovržením jsem odpověděl: „Měl bych si koupit knížku, abych